

До Спеціалізованої вченої ради Д 26.059.04
Національного транспортного університету

ВІДГУК

офіційного опонента – доктора економічних наук, професора

Карпенко Оксани Олександрівни

на дисертаційну роботу Левковець Наталії Петрівни на тему:

**«Ідентифікація стану економічної безпеки та базові
засади і заходи її забезпечення для підприємств**

автомобільного транспорту», яка представлена до захисту на
здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за
спеціальністю 08.00.04 — економіка та управління підприємствами
(за видами економічної діяльності)

1. Актуальність теми дисертації.

Транспортний сектор відіграє важливу роль у функціонуванні та розвитку економіки держави, забезпечуючи зв'язок виробництва і споживання, є каталізатором активності економіки й руху товарно-матеріальних потоків, підтримує мобільність робочої сили та задовольняє потреби населення в перевезеннях, формує податкові надходження до бюджетів різних рівнів, забезпечує зайнятість населення та формує частину валової доданої вартості у суспільстві.

У березні 2021 р. Кабінет Міністрів України затвердив Національну економічну стратегію на період до 2030 року. Задекларовані у Національній економічній стратегії за напрямом «Транспорт та інфраструктура» стратегічні цілі спрямовані на забезпечення потреб національної економіки, передусім, за рахунок модернізації транспортних засобів, ефективного управління та адміністрування, що дозволить повніше реалізувати можливості транспортного потенціалу України. Водночас, наявність факторів, дестабілізуючих розвиток транспортного сектору України, становить загрозу для досягнення визначених

стратегічних цілей. Низький рівень економічної безпеки транспортних підприємств актуалізує необхідність поглиблення теоретичних і методичних положень, а також розроблення практичних рекомендацій щодо формування базових засад і заходів попередження домінуючих загроз, характерних для сучасного етапу розвитку економіки. Виконання даного дослідження проводилось у рамках наукової тематики кафедри фінансів, обліку і аудиту Національного транспортного університету і підтверджує його актуальність.

2. Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертаційну роботу виконано відповідно до плану науково-дослідних робіт Національного транспортного університету: «Організаційно-економічні важелі розвитку автотранспортних підприємств» (державний реєстраційний номер 0110U006954, 2012 р.) – автором досліджені стратегічні аспекти забезпечення економічної безпеки підприємств та запропонована система безпеки підприємства, «Організаційно-економічний механізм забезпечення розвитку підприємств автотранспортного та дорожньо-будівельного комплексу» (державний реєстраційний номер 0113U007704, 2014 р.) – автором розроблена імітаційна модель причинно-наслідкових зв'язків базових заходів забезпечення економічної безпеки підприємств автомобільного транспорту, «Фінансове та обліково-аналітичне забезпечення розвитку підприємств автотранспорту та дорожнього господарства» (державний реєстраційний номер 0116U007238, 2018 р.) – автором досліджено розвиток та стан фінансового планування на підприємствах транспортної галузі, «Методологія управління підприємствами різних організаційно-правових форм та форм власності» (державний реєстраційний номер 0107U001146, 2019 р.) – автором обґрунтовано концептуальні системи формування стратегії економічної безпеки підприємств, «Методологія соціально-економічного, інформаційного та науково-технічного розвитку регіонів, галузей виробництва, підприємств та їх об'єднань» (державний реєстраційний номер 0116U006782, 2019 р.) – автором досліджено антикризове управління на транспортних підприємствах в умовах кризи.

3. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків та результатів дисертації.

Наукові положення, висновки та рекомендації, що містяться у дисертації, в достатній мірі обґрунтовані. Виконане дослідження свідчить про глибоку обізнаність дисертанта з науковими працям, в яких досліджуються проблематика економічної безпеки транспортних підприємств.

Авторка використала широкий арсенал сучасних методів дослідження: аналізу і синтезу, логічного узагальнення, системного аналізу, статистичного аналізу, економіко-математичного моделювання тощо. Варто відмітити вміння Левковець Н.П. працювати з

сучасними інформаційними продуктами для проведення економіко-статистичного аналізу економічної безпеки та представлення його результатів.

Кваліфіковане використання сучасних методів дозволило Наталії Петрівні зробити особистий внесок в удосконалення та подальший розвиток теоретико-методичних положень з ідентифікації стану економічної безпеки та її забезпечення для підприємств автомобільного транспорту, довести рекомендації та пропозиції до рівня їх практичного використання у діяльності транспортних підприємств.

Логічна структура дисертаційної роботи визначається її метою та завданнями.

Розкриття економічної сутності об'єкта дослідження та ґрунтовний аналіз теоретичних аспектів забезпечення економічної безпеки підприємств дозволило авторці сформулювати концепцію забезпечення економічної безпеки підприємств в частині деталізації її структурних компонентів (с. 59); сформулювати систему забезпечення економічної безпеки підприємств автомобільного транспорту, який ґрунтується на системному підході, який вирішує завдання забезпечення економічної безпеки підприємства в єдності її функціональних блоків, досягнення сталого розвитку підприємства та мети його діяльності і мінімізації негативного впливу загроз зовнішнього середовища (с. 157-175).

Отримані авторкою наукові результати мають достатній ступінь обґрунтованості, що підтверджується опрацюванням великого обсягу статистичної інформації Державної служби статистики України та фінансової звітності дев'яти транспортних підприємств за 2014-2018 рр. з дотриманням широкої географії (м. Київ, м. Дрогобич, м. Дніпро, м. Миколаїв, м. Чернігів, м. Харків), опрацьованої авторкою з використанням сучасних програмних продуктів.

Висновки та рекомендації проведеного дослідження було апробовано та використано у роботі автотранспортних підприємств та в навчальному процесі підготовки фахівців фінансової сфери, що підтверджується відповідними актами про впровадження.

У дисертації одержано та обґрунтовано наукові положення, які характеризуються новизною та винесено на захист. Основні положення дисертаційної роботи, що визначають її наукову новизну, на погляд опонента, полягають у такому:

- обґрунтовано систему базових заходів економічної безпеки підприємств автомобільного транспорту (с. 176-195), що відповідає меті та завданням дисертаційної роботи. Економічний зміст розробленої системи базових заходів полягає у комплексному підході та врахуванні фінансової (с. 176-182), техніко-технологічної (с. 181-185), інформаційної (с. 185-187), кадрової (с. 187-190) та комерційної (с. 190-193) складових для досягнення цільового рівня економічної безпеки;

- за результатами дослідження удосконалено методикку ідентифікації стану економічної безпеки підприємств автомобільного транспорту за рахунок систематизації показників стану

економічної безпеки за функціональною ознакою (рис. 2.2, с. 89), обґрунтування критеріальних меж стану економічної безпеки (с. 90), визначення вагових оцінок базових складових інтегрального оцінювання індексу економічної безпеки підприємств автомобільного транспорту (табл. 2.1, с. 90) з урахуванням особливостей надання послуг з вантажних перевезень (с. 91-103);

– у роботі дістав подальшого розвитку понятійно-категоріальний апарат економічного безпекознавства: уточнено сутність понять «економічна безпека підприємства» (с. 44), «економічна безпека автотранспортного підприємства» (с. 44-45), «система економічної безпеки підприємства» (с. 58-59);

– у роботі дістав подальшого розвитку методичний інструментарій формування концепції забезпечення економічної безпеки підприємств в частині деталізації її структурних компонентів, а саме: мети, завдань, принципів, основних ризиків, заходів та форм реалізації економічної безпеки стосовно підприємств автомобільного транспорту (с. 59) та системи забезпечення економічної безпеки підприємств автомобільного транспорту в частині деталізації керівної та керованої підсистем, принципів, функцій, інструментів та задач забезпечення економічної безпеки (с. 158);

– авторкою розроблено алгоритм процесу забезпечення економічної безпеки підприємств автомобільного транспорту, який включає взаємопов'язані між собою етапи, що мають послідовний та логічний характер, які націлені на досягнення цільового рівня економічної безпеки (рис. 3.3, с. 168-169) та алгоритм формування системи пріоритетних заходів забезпечення економічної безпеки підприємств автомобільного транспорту (рис. 3.10, с. 197-198);

– поглиблено теоретико-методичні підходи до ідентифікації домінуючих загроз шляхом застосування технології ранжування за кількома первинними ознаками, а саме: частотою появи критичних значень скоригованих одиничних параметрів складових економічної безпеки, рівнем варіації одиничних параметрів складових економічної безпеки та динамікою одиничних параметрів складових економічної безпеки, на основі яких здійснюється зведене ранжування за вищезазначеними ознаками (с. 196-223). Використання даного прийому дозволяє визначити систему пріоритетних заходів забезпечення економічної безпеки підприємств автомобільного транспорту з сукупності базових заходів (с. 176-195).

4. Оцінка змісту дисертації та її завершеності

Дисертаційна робота складається з анотації, вступу, 3 розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Повний обсяг дисертації становить 312 сторінок друкованого

тексту, з них основний зміст роботи викладено на 204 сторінках тексту. Робота містить 38 таблиць, 43 рисунки. Список використаних джерел налічує 192 найменування.

Зміст розкриває тему дисертації, відображає послідовність досягнення мети та вирішення завдань дослідження. Структура роботи логічна, викладення матеріалу послідовне, висновки і рекомендації ґрунтуються на результатах досліджень авторки.

Оформлення відповідає чинним вимогам. Дисертація написана діловою українською мовою та характеризується сучасним науковим стилем подачі матеріалу. Представлена дисертаційна робота є цілісною та завершеною.

5. Повнота викладу основних результатів дисертації в опублікованих працях

Основні результати дослідження опубліковано в 37 наукових працях, у тому числі: в 15 статтях (в т.ч. 12 – у наукових фахових виданнях України, 3 – у науково-практичних виданнях інших держав, з яких 12 одноосібних та 3 у співавторстві, у 1 колективній монографії, а також у 21 публікації апробаційного характеру. В опублікованих працях здобувачки повно відображено сутність отриманих результатів виконаного дослідження. З огляду на це апробацію результатів дисертаційної роботи слід вважати достатньою.

6. Відповідність змісту автореферату основним положенням дисертації

Автореферат розкриває основні положення проведеного дослідження, отримані наукові результати, висновки та пропозиції. Структура, зміст, основні положення, результати і зміст автореферату та дисертації Наталії Петрівни Левковець ідентичні. За обсягом, структурою та оформленням автореферат відповідає існуючим вимогам МОН України.

7. Практичне значення одержаних результатів

Отримані в процесі дослідження наукові результати мають практичну цінність та заслуговують на використання при обґрунтуванні заходів із забезпечення економічної безпеки підприємств автомобільного транспорту, а також у навчальному процесі закладів вищої освіти.

Практична цінність отриманих результатів підтверджується впровадженням їх у діяльність транспортних підприємств: для ПАТ «АТП 13058» розроблено пропозиції стосовно виходу з критичного стану економічної безпеки, особлива увага приділяється кризовому стану фінансової та інформаційної складових економічної безпеки (акт впровадження від 23.11.2020 р.); для ПрАТ «Київське АТП 13061» ідентифіковано основні загрози економічній безпеці та запропоновано перспективні напрями забезпечення економічної безпеки, що були враховані при розробці плану розвитку підприємства (акт впровадження від 02.11.2020 р.); для ТОВ

«МЕЙНФРЕЙТ Україна» розроблено перспективні напрями забезпечення економічної безпеки, що будуть враховані при розробці плану розвитку (акт впровадження від 22.10.2020 р. № 01-2212).

Теоретичні та практичні результати дисертаційної роботи впроваджено в навчальний процес Національного транспортного університету при підготовці та під час викладання дисциплін: «Економічна безпека», «Фінансовий аналіз», «Фінанси підприємств дорожньо-транспортного комплексу» (акт впровадження від 08.10.2020 р. № 1613/01).

8. Зауваження до дисертаційної роботи, недоліки та дискусійні положення

Оцінюючи в цілому достатній рівень розробки теоретико-методологічних і методичних положень, практичних рекомендацій, обґрунтованість наукових висновків та пропозицій, необхідно відмітити, що деякі положення є дискусійними, а саме:

1. У розділі 1 дисертаційної роботи проведено узагальнення теоретичних засад економічної безпеки підприємства, проте варто відмітити відсутність коректних посилань на праці вчених-економістів та завантаженість першого розділу узагальнюючими таблицями (табл. 1.1, с. 46-48; табл. 1.2, с.49-50; табл. 1.4, с. 67-68). Доцільно було б оптимізувати за обсягом узагальнення наукової літератури та більше уваги приділити висвітленню авторської позиції забезпечення економічної безпеки транспортних підприємств.

2. В дисертаційній роботі проведено поглиблений аналіз тенденцій розвитку вантажних перевезень та стану економічної безпеки транспортних підприємств України (с. 103-124) за даними Державної служби статистики України, застосовуючи прогресивні статистичні технології, проте в авторефераті не представлено результати проведеного аналізу. Доцільно було навести в авторефераті табл. 2.12 (с. 104), яка містить основні показники ринку вантажних автомобільних перевезень України у 2010-2018 рр. та формулу 2.13 (с. 110), яка адекватно описує динаміку обсягу реалізованих послуг з вантажних автотранспортних перевезень.

3. Авторкою розроблено систему відносних показників інтегральної оцінки рівня економічної безпеки автотранспортного підприємства (рис. 2.2, с. 89), що об'єднує 26 показників (одиничних параметрів складових економічної безпеки підприємства), що всебічно характеризують економічну безпеку підприємства за всіма функціональними напрямками. На нашу думку, поза увагою дисертанта залишились інші показники економічної безпеки автотранспортного підприємства, що формуються у зовнішньому середовищі. Варто було б включити в даний підхід рівень цін на пальне та паливно-мастильні матеріали, індекс інфляції, податкові ставки та рівень податкового навантаження тощо.

4. Визначивши концепцію забезпечення економічної безпеки автотранспортного підприємства (рис. 1.3, с. 59 дисертаційної роботи; рис. 1, с. 8 автореферату) можна зробити висновок, що авторка вказує на її завдання: «ідентифікація загроз, ризиків та небезпек підприємству». На наш погляд, доповненням до розділу 3 була б ідентифікація для досліджуваних автотранспортних підприємств тріади «загрози, ризики, небезпеки». Крім того, у концепції забезпечення економічної безпеки автотранспортних підприємств до нормативно-правових заходів забезпечення економічної безпеки віднесено моделювання змін у роботі. На наш погляд, економіко-математичне моделювання слід вважати аналітичними заходами економічної безпеки.

5. Ідентифікація стану економічної безпеки досліджуваних автотранспортних підприємств та суб'єктів господарювання секції Н «Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність» проведена за 2014-2018 рр., для посилення практичної значущості роботи доцільно було б доповнити її даними за 2019 р.

6. У дисертаційній роботі розроблено імітаційну модель забезпечення кожного з функціональних блоків економічної безпеки підприємств автомобільного транспорту у середовищі Vensim (рис. 3.4, с. 182; рис. 3.5, с. 184; рис. 3.6, с. 187; рис. 3.7, с. 189; рис. 3.8, с. 193; рис. 3.9, с. 194) для систематизації та наочного представлення причинно-наслідкових зв'язків між запропонованими базовими заходами та основними показниками діяльності підприємства. Рівень практичної значущості дисертаційної роботи можна було б підвищити, якщо провести відповідні розрахунки за матеріалами досліджуваних підприємств та розрахувати прогнозні (змодельовані) показники.

Проте зазначені дискусійні положення та зауваження в цілому не впливають на позитивну оцінку даної дисертаційної роботи.

9. Загальна оцінка дисертації, її відповідності існуючим вимогам та висновки

Дисертаційна робота Н. П. Левковець «Ідентифікація стану економічної безпеки та базові засади і заходи її забезпечення для підприємств автомобільного транспорту» є завершеним науковим дослідженням, результати якого дозволяють вирішити актуальне науково-практичне завдання – підвищення економічної безпеки підприємств автомобільного транспорту. За змістом та якістю теоретичних і методичних розробок робота відповідає рівню дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук. Тему дисертаційної роботи необхідним чином розкрито; поставлену мету досягнуто; завдання дисертаційної роботи в цілому виконано. Тема дисертації відповідає паспорту спеціальності 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за

видами економічної діяльності). Автореферат дисертації необхідним чином розкриває основні її положення та висновки.

Дисертаційна робота відповідає вимогам МОН України та пп. 9, 11, 12, 14 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24 липня 2013 року із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 656 від 19.08.2015 р., а її автор – Левковець Наталія Петрівна – заслуговує на присудження їй наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 — економіка та управління підприємства (за видами економічної діяльності).

Офіційний опонент:

доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри менеджменту,
публічного управління та адміністрування
Державного університету інфраструктури та технологій
Міністерства освіти і науки України

О.О. Карпенко

«Підпис Карпенко О.О. засвідчую»:

проректор з науково-педагогічної роботи
Державного університету
інфраструктури та технологій
кандидат педагогічних наук

Ю.П. Дудник